



Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές προωθούν την ανώδυνη διαβίωση των μόσχων, αποφεύγοντας τις περιττές επώδυνες διαδικασίες ή, όταν αυτές είναι αναπόφευκτες, διασφαλίζοντας τη χρήση ενός κατάλληλου πρωτοκόλλου διαχείρισης του πόνου.

## Γιατί είναι σημαντικό;

Η αποκεράτωση και ο ευνουχισμός είναι επώδυνες διαδικασίες για τους μόσχους, οι οποίες προκαλούν τόσο οξύ όσο και χρόνια πόνο, και συνεπώς θα πρέπει να αποφεύγονται στις περισσότερες περιπτώσεις.

Στους μόσχους που δεν έχουν κέρατα, εφαρμόζεται αποκεράτωση στη ρίζα και την γύρω περιοχή των κεράτων για να αποτραπεί η έκφυση τους και, κυρίως, για να μειωθεί ο κίνδυνος τραυματισμού ή επιθετικότητας προς άλλα ζώα ή χειριστές κατά το σταβλισμό, τη μετακίνηση και τη διαχείριση τους. Στους αρσενικούς μόσχους εφαρμόζεται ευνουχισμός για να μειωθεί η επιθετικότητα μεταξύ των αρσενικών, για να είναι δυνατός ο κοινός σταβλισμός θηλυκών και αρσενικών ζώων χωρίς τον κίνδυνο ανεπιθύμητων συζεύξεων ή για να βελτιωθεί η κρεοπαραγωγική ικανότητα.

Όλες οι πρακτικές που συνιστώνται στο παρόν Ενημερωτικό Δελτίο εφαρμόζονται και σε άλλους τύπους χειρουργικών επεμβάσεων που πραγματοποιούνται στους μόσχους. Η κάθε χειρουργική επέμβαση πρέπει να αποφασίζεται και να εκτελείται από κτηνίατρο που θα λαμβάνει τα σχετικά αναλγητικά μέτρα για τη μείωση του πόνου.



Όλοι οι μόσχοι πρέπει να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο για να διασφαλίζεται η ευζωία και η υγεία τους, ανεξάρτητα από την οικονομική τους αξία και το μελλοντικό προορισμό τους.



### Ορθές πρακτικές

- ✓ Στους χώρους όπου παραμένουν οι μόσχοι πριν και μετά τις επεμβάσεις, πρέπει να υπάρχει πάντα καθαρό νερό.
- ✓ Όταν η καταστολή έχει εφαρμοστεί για μια χειρουργική διαδικασία, οι μόσχοι πρέπει να παρακολουθούνται προσεκτικά, καθώς αναρρώνουν από τη νάρκωση, ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν πνίγονται και ότι έχουν πλήρη συνείδηση όταν καταναλώνουν τροφή ή νερό.

Πρόσθετες ορθές και βέλτιστες πρακτικές για τη διαχείριση της διατροφής των μόσχων περιγράφονται λεπτομερώς στο  **Ενημερωτικό Δελτίο για τη διατροφή των μόσχων**



## Ορθές πρακτικές

- ✓ Οι χειρουργικές επεμβάσεις, όπως η αποκεράτωση ή ο ευνουχισμός, πρέπει να πραγματοποιούνται σε ξεχωριστό χώρο, που παρέχει προστασία από τις υψηλές θερμοκρασίες ή τη βροχή, επαρκή καθαρή και στεγνή στρωμή και επαρκή χώρο για την άνετη κατάκλιση των μόσχων. Οι μόσχοι θα πρέπει να διατηρούνται σε αυτό το χώρο, κοντά σε άλλα ζώα (για κοινωνική υποστήριξη), αλλά να παρακολουθούνται προσεκτικά, για να διασφαλιστεί ότι δεν τραυματίζονται ενώ είναι σε νάρκωση και ότι η χορήγηση αναλγητικών είναι επαρκής.



## Βέλτιστες πρακτικές

- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές χρησιμοποιούν έναν ειδικό "ιατρικό χώρο" στην εκμετάλλευση, ο οποίος διαχωρίζεται από τον "νοσοκομειακό χώρο" και χρησιμοποιείται μόνο για ιατρικές και χειρουργικές επεμβάσεις σε υγιείς μόσχους, π.χ. κατά τη διάρκεια επεμβάσεων και μετεγχειρητικής ανάρρωσης. Ο χώρος αυτός διαθέτει καθαρό, εύκολα απολυμασμένο δάπεδο (π.χ. ελαστικά στρώματα) και χώρους ανάπαυσης, τρεχούμενο νερό, ηλεκτρικό ρεύμα και πηγές θερμότητας για τους μόσχους που αναρρώνουν. Θα πρέπει να βρίσκεται σε σημείο όπου διατηρούν οπτική επαφή με άλλους μόσχους ή αγελάδες και απτική επαφή μόνο με μόσχους παρόμοιου επιπέδου υγείας.



## Ορθές πρακτικές

- ✓ Σε περίπτωση που οι μόσχοι έχουν υποβληθεί σε χειρουργικές επεμβάσεις, όπως η αποκεράτωση ή ο ευνουχισμός, θα πρέπει να μεταφέρονται σε χώρο απομόνωσης για την περίοδο ανάρρωσης, όπου διατηρούνται θερμοί (π.χ. με χρήση θερμικών λαμπτήρων ή κουβερτών) και η θέση τους να αλλάζει τακτικά εάν βρίσκονται σε στερνική ή πλευρική κατάκλιση.
- ✓ Όταν πρόκειται να διενεργηθούν επώδυνες διαδικασίες, όπως ο ευνουχισμός ή η αποκεράτωση, διασφαλίστε ότι λαμβάνεται κάθε μέριμνα για την ελαχιστοποίηση του στρες και του πόνου, καθώς καθυστερούν την αποκατάσταση και αλληλεπιδρούν με άλλους στρεσογόνους παράγοντες, με αποτέλεσμα να επηρεάσουν αρνητικά την υγεία και την ευζωία των μόσχων. Η χρήση της κατάλληλης φαρμακευτικής αγωγής (αναισθησία, ηρεμιστικά και αναλγητικά), η μείωση των περιβαλλοντικών στρεσογόνων παραγόντων και οι ήπιοι χειρισμοί θα συμβάλουν στον περιορισμό αυτών των κινδύνων.
- ✓ Όταν δεν μπορεί να αποφευχθεί ο ευνουχισμός ή η αποκεράτωση των μόσχων, πρέπει να πραγματοποιούνται εντός των πρώτων 4 εβδομάδων ζωής. Η αποκεράτωση ή ο ευνουχισμός μετά την ηλικία αυτή πρέπει να αποφεύγονται, καθώς είναι πολύ πιο επώδυνοι και απαιτούν πιο σύνθετες τεχνικές για το χειρισμό των ζώων και τον έλεγχο του πόνου.
- ✓ Όταν υπάρχουν διάφορες επιλογές, οι τεχνικές ή ο εξοπλισμός που χρησιμοποιούνται πρέπει να επιλέγονται έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται η σοβαρότητα και η διάρκεια του πόνου που προκαλείται.
- ✓ Ο ευνουχισμός με τη χρήση ελαστικών δακτυλίων δεν επιτρέπεται σε ορισμένες χώρες και θα πρέπει να αποφεύγεται. Ο πόνος που προκαλείται από αυτή την πρακτική διαρκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα και έχει ως αποτέλεσμα τη βραδύτερη και λιγότερο αποτελεσματική επούλωση.
- ✓ Είναι προτιμότερος ο χειρουργικός ευνουχισμός από κτηνίατρο ή με τη χρήση τανάλιας Burdizzo, είτε από κτηνίατρο είτε από κατάλληλα εκπαιδευμένο άτομο. Και οι δύο τεχνικές πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο σε συνδυασμό με αποτελεσματική τοπική αναισθησία και αναλγησία και σύμφωνα με τους τοπικούς κανόνες και συστάσεις.
- ✓ Η αποκεράτωση πρέπει να πραγματοποιείται μόνο με τη χρήση πυρακτωμένου δακτυλίου από κατάλληλα εκπαιδευμένο άτομο, σε συνδυασμό με αποτελεσματική τοπική αναισθησία και αναλγησία και σύμφωνα με τους τοπικούς κανόνες και συστάσεις.
- ✓ Ο χημικός ευνουχισμός δεν επιτρέπεται σε ορισμένες χώρες και θα πρέπει να αποφεύγεται.



- ✓ Όταν πρόκειται να γίνει αποκεράτωση και ευνουχισμός σε αρσενικό μόσχο, είναι σκόπιμο να πραγματοποιούνται και οι δύο συγχρόνως στον ίδιο χώρο, για να περιοριστεί η επανάληψη των αγχωτικών περιόδων χειρισμού και αποκατάστασης.
- ✓ Το πρωτόκολλο των εκτροφών για τη διαχείριση του πόνου (αναλγησία) πρέπει να βασίζεται σε συμβουλές και γνωματεύσεις του συνεργαζόμενου κτηνιάτρου. Ο εξοπλισμός και οι διαδικασίες που θα χρησιμοποιηθούν για τον ευνουχισμό ή την αποκεράτωση πρέπει καθοριστούν από τον κτηνίατρο.
- ✓ Πριν από την έναρξη της διαδικασίας θα πρέπει να χορηγηθεί τοπική αναισθησία, σύμφωνα με την κτηνιατρική καθοδήγηση. Πρέπει να δίνεται επαρκής χρόνος για να δράσει η τοπική αναισθησία πριν από την έναρξη της επώδυνης διαδικασίας και να ελέγχεται η αποτελεσματικότητα της πριν από την έναρξη. Η τοπική αναισθησία θα μειώσει τις αρνητικές αντιδράσεις των μόσχων στον εξοπλισμό (δακτύλιος αποκεράτωσης, τανάλια Burdizzo ή νυστέρι) που έρχεται σε επαφή με το δέρμα τους, με αποτέλεσμα το δέρμα και οι υποκείμενοι ιστοί να μουδιάζουν για μικρό χρονικό διάστημα μετά την εκτέλεση της διαδικασίας.
- ✓ Επιπλέον, θα πρέπει να χορηγείται αναλγησία (ανακούφιση από τον πόνο) με τη χρήση ενός μη στεροειδούς αντιφλεγμονώδους φαρμάκου (ΜΣΑΦ), ώστε να παρέχεται ανακούφιση από τον πόνο μεγαλύτερης διάρκειας (πάνω από 24 ώρες). Η κατάλληλη φαρμακευτική επιλογή και τα πρωτόκολλα χορήγησης πρέπει να πραγματοποιούνται σύμφωνα με την κτηνιατρική συνταγή και τους τοπικούς κανονισμούς.
- ✓ Το προσωπικό που ασχολείται με τη χορήγηση οποιουδήποτε φαρμάκου στους μόσχους θα πρέπει να εκπαιδεύεται από τον κτηνίατρο ή σύμβουλο με τα κατάλληλα προσόντα, ώστε να διασφαλίζεται η κατάλληλη εφαρμογή των διαδικασιών και των συνταγών που ορίζει ο κτηνίατρος, όπως η επιλογή φαρμάκου, η δοσολογία, η οδός χορήγησης και η αξιολόγηση της τεχνικής.




## Βέλτιστες πρακτικές

- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές στοχεύουν στη μείωση ή την εξάλειψη της ανάγκης ευνουχισμού ή αποκεράτωσης των μόσχων, μέσω της προσαρμογής των μεθόδων αναπαραγωγής, των πρακτικών διαχείρισης ή των πρωτοκόλλων τους. Το μεσοδιάστημα τοκετών ποικίλλει ανάλογα με τη φυλή, αλλά μπορεί να καθοριστεί.
- ★ Όταν δεν μπορεί να αποφευχθεί ο ευνουχισμός και/ή η αποκεράτωση, οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές χρησιμοποιούν καταστολή, πέρα από την τοπική αναισθησία και την πιο μακροπρόθεσμη αναλγησία. Η καταστολή εξασφαλίζει ότι οι μόσχοι χαλαρώνουν πριν από την εκτέλεση της διαδικασίας και είναι λιγότερο πιθανό να αντιδράσουν, μειώνοντας τον κίνδυνο τόσο για τους ίδιους όσο και για τους χειριστές τους. Η κατάλληλη φαρμακευτική επιλογή και τα πρωτοκόλλα χορήγησης πρέπει να πραγματοποιούνται σύμφωνα με την κτηνιατρική συνταγή και τους τοπικούς κανονισμούς.
- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές προσαρμόζουν τα συμφωνημένα πρωτόκολλα σε συνεννόηση με τους κτηνιατρικούς συμβούλους τους, όταν μια φαρμακευτική ουσία δεν έχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε σφάλματα κατά τον υπολογισμό ή τη χορήγηση της δοσολογίας του φαρμάκου ή σε ατομικές διαφορές όσον αφορά την ανταπόκριση στη φαρμακευτική αγωγή ή την ανοχή στον πόνο.
- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές αναζητούν την κτηνιατρική καθοδήγηση πριν αναθεωρήσουν τα πρωτόκολλα, όταν εμφανίζονται επιπλοκές σε σχέση με οποιαδήποτε στάδιο της αποκεράτωσης ή του ευνουχισμού.




## Ορθές πρακτικές

- ✓ Ο χειρισμός με χαμηλό στρες απαιτεί από τους χειριστές να συμπεριφέρονται ήρεμα και υπομονετικά, διασφαλίζοντας ότι οι πιθανοί στρεσογόνοι παράγοντες (π.χ. δυναμικά τρομακτικοί θόρυβοι, αντικείμενα, φώτα ή σκιές) ελαχιστοποιούνται στο περιβάλλον. Οι μόσχοι θα πρέπει να ενθαρρύνονται να κινούνται αξιοποιώντας τα φυσιολογικά τους κίνητρα (π.χ. παραμονή στην ομάδα, πρόσβαση σε βοσκότοπο ή τροφή), αντί για πιο στρεσογόνες ή επώδυνες μεθόδους. Η θετική ενίσχυση βοηθά τους μόσχους να μαθαίνουν γρήγορα και να αναπτύσσουν γνωστική ευελιξία, ενισχύοντας την ανθεκτικότητά τους.
- ✓ Οι μόσχοι πρέπει να παρακολουθούνται τακτικά για συμπτώματα επίμονου πόνου μετά τις επεμβάσεις. Για περισσότερες πληροφορίες, ανατρέξτε στο  **Ενημερωτικό Δελτίο για την υγεία των μόσχων**.



## Βέλτιστες πρακτικές

- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές χρησιμοποιούν θετική ενίσχυση για την εκτέλεση κοινών πρακτικών της εκτροφής, π.χ. χειρισμό, μετακίνηση μεταξύ χώρων ή φόρτωση για μεταφορά. Η θετική ενίσχυση μπορεί να περιλαμβάνει χορήγηση τροφής ή περιποίηση (εάν οι μόσχοι έχουν συνηθίσει σε αυτό) και λικουδιές (π.χ. πουρέ ή κομμάτια μήλων, κολοκύθας, μπανάνας ή άλλων γλυκών φρούτων και λαχανικών).
- ★ Οι εκτροφές που εφαρμόζουν βέλτιστες πρακτικές χρησιμοποιούν επικυρωμένες κλίμακες εκτίμησης του πόνου για την αξιολόγηση της ανταπόκρισης στη θεραπεία και την παρακολούθηση ή τη βελτίωση ή την επιδείνωση των επιπέδων πόνου που βιώνουν οι μόσχοι (0 = απουσία πόνου έως 4 = πολύ έντονος πόνος). Η εκπαίδευση του προσωπικού στην παρατήρηση, την καταγραφή και την ανταπόκριση στις αλλαγές των βαθμίδων πόνου θα διασφαλίσει την αποτελεσματική χρήση των φαρμακευτικών ουσιών και την ευζωία των μόσχων. Για περισσότερες πληροφορίες, ανατρέξτε στο  **Ενημερωτικό Δελτίο για την υγεία των μόσχων**.





## Σύνοψη



### Εκτροφή

Οι επώδυνες επεμβάσεις πρέπει να πραγματοποιούνται μόνο όταν δεν υπάρχει εναλλακτική. Με την εκπαίδευση και την τεκμηρίωση πρωτοκόλλων για τις χειρουργικές επεμβάσεις, σε συνεννόηση με τους κτηνιατρικούς συμβούλους των εκμεταλλεύσεων, οι εκτροφές μπορούν να μειώσουν τα ποσοστά επιπλοκών και να βελτιώσουν τόσο την αποτελεσματικότητα όσο και την έκβαση.

### Μόσχοι

Ο πόνος είναι μια στρεσογόνος εμπειρία που μπορεί να εμποδίσει άλλες δραστηριότητες, όπως την κατανάλωση τροφής, νερού και την ανάπαυση. Οι επώδυνες επεμβάσεις μπορεί να έχουν αντίκτυπο στη σχέση ανθρώπου-ζώου, γεγονός που καθιστά τον μελλοντικό χειρισμό πιο δύσκολο.

### Προσωπικό

Όταν παρέχεται επαρκής εκπαίδευση και καθοδήγηση, οι χειριστές των ζώων αισθάνονται μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και έχουν τα απαραίτητα εφόδια προσαρμογής. Τα κατάλληλα αναισθητοποιημένα και ανακουφισμένα από τον πόνο ζώα είναι ασφαλέστερα στο χειρισμό τους, ώστε να μειώνεται η πιθανότητα αρνητικών επιπτώσεων στη σχέση ανθρώπου-ζώου.

**Να είστε υπερήφανοι για όλες τις ορθές και βέλτιστες πρακτικές που εφαρμόζετε στην εκτροφή σας για την καλή διαβίωση των ζώων!**



Care4Dairy.eu